ژنانی کورد
و
دۆزەخی ئەنفال

بەشی 5

ئامادەکردنی/ ئاسۆ بیارەیی

2005 سوێد

دایکی ئەستێرە و
دوا دیداری هاوسەرەکەی

ووشەی ئەنفال

ووشەی ئەنفال دام دەچڵەکێنێت، هێمنی ژیانمی زەوتکردوە، ئارامی خۆم و منداڵەکانمی لە چاڵ ناوە، حەزناکەم گوێم لێ بێت، زۆر پێی سەغڵەت دەبم، ئۆقرەم نامێنێت. ئەنفال ووشەیەکی ناشرینە و سوکایەتی کردنە بەمرۆڤ لە لایەن مرۆڤەوە. ئەنفال وای لێکردوم کە جولەکەکانم خۆش بوێت و بێزم لە وانە بێتەوە کە نەتەوە پەرستن.

منیش وەکو هەزارەها ژنی کورد، ساڵانی ژیانم بەچاوەڕوانییەکی ترسناک بردوەتە سەر، ساتەکانم بە هیوای هاتنەوی هاوسەرەکەم، تەواو کردوە، بە ئاواتێک، کە خەندەی شادی بکاتەوە دیاری بۆ جگەر گۆشەکانم. لە کویرە گوندێکی قەرەداغ، شیوی قازی، لە کۆتایی مانگی ئەیلولی 1987 بوو، دوا سەردانیم کرد. دیدەکانی وەکو ئامێزێکی گەرم، باوەشێک بوو بۆ هەموومان.

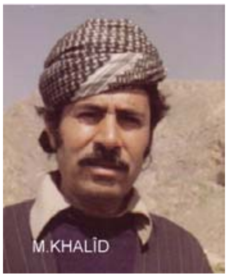

هاوسەرەکەم کە ناسراوە بە مامۆستا خالید. ناوی ڕاستەقینەی(صالاح الدين حسن أمين)ە و لە بەر کاروباری سیاسی ناوی خالیدی بۆ خۆی هەڵبژاردبوو. لە ساڵی 1937 لە گەرەکی سەرشەقامی شاری سلێمانی لە دایک بووە. ماوی 10 ساڵ بوو خەباتی شاخی گرتبووە بەر و ڕۆڵێکی باڵای هەبوو لە چالاکی ڕێکخراوەیی و بەستنەوەی ڕێخستنەکانی دەرەوە بە ناوشاری سلێمانیەوە.

شاڵاوی ئەنفال

شاڵاوی ئەنفال بۆ سەر ناوچەی قەرەداغ دەستی پێکرد، ئەویش ویستبوی بۆ کاری حزبی بەرەو شار بکەوێتە ڕێ،، ڕێکەوتی 1988/3/31 لە گەڵ خەڵکێکی زۆر دەکەوێتە بۆسەی سوپای داگیرکەران، لە بازگەکەی عەربەت بەدیلی دەبرێت.
یەکێک باسی م. خالیدی ئاوا بۆمان گێڕایەوە : کاتێک پێکەوە زیندان بوون: پیاوێکی هێمن و کەم دوو، ڕۆشنیر و قسەزان، هەردەم دەیگوت، دەبێت ئێمە ئاگامان لە یەکتربێت و وورەمان بەرزبێت، لە ژیانی ناخوشەدا دڵی دەداینەوە.
بەڵێ لەو ساڵەوە(1987) چیدی چاوم بەباوکی منداڵەکانم نەکەوتەوە، ساڵانێکی سەختم بە ئاواتی هاتنەوەی بردەسەر.

ژیانی ژێرزەمێن و ئازارەکانم

ئەگەر هەریکە کە ئازیزێکی ئەنفالکراوە، باسی سەختی ژیانی خۆی وەکو من بخاتە سەر کاغەز، دڵنیام هێندەی دەریایەک، خەم کۆدەبێتەوە. لە کۆتایی ساڵی 1979 مێردەکەم ، مامۆستا خالید, بوو بە پشمەرگەی حشع، ئەستێرەی کچم دووساڵان بوو، من فەرمانبەربووم، لە لایەن دایرەی ئەمنەوە فشاری زۆرم بۆ هات و لە مانگی یەکی 1980 گیرام، ئەو ڕۆژە تا سەعات دەی شەو کە وتمە بەر ڕەحمەتی لێدان و سوکایەتی پێکردن، لە لایەن دەزگای داپڵۆسێنەرەکانی ڕژێمە بەعس.

کەس و کارم بەهەزار تکا و یارمەتی، توانیان لە زیندان دەرم بکەن. تا ماوەی ساڵێک هەموو ڕۆژێک دووجار. ئەمنێک دەهات و لە نێوان سەعاتی هەشتی بەیانی و دووی نیوەڕۆ، ئیمزای ئسپات وجودی پێ دەکردم. تادەهات زیاتر ئەزیەتیان ئەدام، لە ماوەی ساڵێکدا، سێ دائیرەم کرد، ناچار لە ساڵی 1981 دەستم لە کار کێشایەوە و پەیوەندیم بە شاخەوەکرد.
پاش ساڵێک، لە گوندی دۆلکانی کوردستانی ڕۆژهەلات، کچێکی ترمان بوو، ناومان نا دەریا. شایەنی باسە لە کاتی لە دایک بوونی ئەودا ،هیچ جۆرە ئامرازێکی پزیشکی لە بەر دەست نەبوو.
دوای ساڵ و نیوێک، ڕوم کردە شارباژێر و لە بەر هەڵگیرساندنی شەڕی براکوژی، بەرەو شاری سلێمانی گەڕامەوە. دژواری ڕۆژانی ژیانم لێرەوە دەستی پێکرد، لە ماڵی براکەم، ژێر زەمینێکم کردە شوێنێ ژیانی خۆم منداڵەکانم. هەر لەو ژێرزەمینەدا، ساڵی 1985 (دەوەن)ی کوڕم لە دایک بوو. براکەشم سێ منداڵی هەبوو، ئابواریمان کەوتە سەرئەوان. تا ساڵانی ڕاپەڕین ژیانمان لەو ژێرزەمینە گوزەراند. مامۆستا خالید، لە نامەکانیدا دەینوسی ئاخۆ منداڵەکانمان تێرسکی خۆیان نان دەخۆن

لە بەر ئەوەی من و منداڵەکانم بەنهێنی دەژیاین و کاریشم نەبوو، بووبوینە بار بەسەر براکەمەوە. براکەم و ژنەکەی کاریان دەکرد و منیش ئاگام لە مندڵەکان دەبوو. دەکەوتە بەر گوێم کە دراوسێکان دەیانووت: ئەم پیاوە دووژنی هەیە و ژناکانی چەند تەبان. موختاری گەڕەکی کانێسکان دەچووە سەر ماڵی براکانم کە من بە دەستەوە بدەن و هەڕەشەی دەکرد لێیان. دەیان شەومان لە ماڵی خزم و کەس و کار لەترسی گیران، بەسەر بردووە.
لە بەر ئەوەی دایرەی ئەمن، ڕۆژانە ئەیکردە سەر براکانم و خزمان، هەموو کەسێک لێم بیزاربوو بوو، ناهەقیشیان نەبوو، دەبوو خیرا جلی کوردی و عەبا لە بەر بکەم و بەمنداڵەوە، لە شوێنێکی تر خۆم حەشاربدەم تاکو کەمێ وەزعەکە هێمهن دەبووەوە.

ئەو ڕژێمە زۆر دڕندە بوو، کچیک لە دائیرەکەمان، هەمان ناوی منی هەبوو، ئەمنەکان تەحقیقیان لەگەڵ کردبوو کە بزانن منم یا نەء. توشی نەخۆشی دەرونی بوو بوو. دوای ڕاپەڕین چوم بۆلایی و داوای لێبوردنم لێکرد کە بە هۆی منەوە تووشی دەردەسەری بووە.

لەو ماوەیەدا، بۆ دابین کردنی باری گوزەرانی خۆم و منداڵان، هەرچیم هەبوو فرۆشتم.
منداڵەکانم هاوڕێیەتی منداڵانی گەڕەکیان زۆر نەدەکرد، نەبا هاوتەمەنەکانیان پرسیاری باوکیان بکەن، نەبا خائینێک پێمان بزانێت و ئێمەش ڕاپێچی مردن بکرێین. ڕۆژانە مردنم بەچاوی خۆم دەبینی و ڕاوی دەناین، تێکەڵی کەسمان نەدەکرد، لە پرسیاری باوکی منداڵەکان، خۆمان لادەدا. ژیانێکی دژوارمان بردەسەر. چاوەڕیی مەرگ و ئاگر بوین..

ئەنفالکردنی باوکی ئەستێرە(مامۆستا خالید)ی هاوسەرم

بەڵی، هەواڵی گرتنی باوکی ئەستێرە لە ڕێکەوتی 1988/3/31، ژیانمانی هێندەی تر تاڵ کرد، نزیکترین کەس و هاوژیانمیان لێبردم، ڕەشماڵی ڕەشی نائومێدی، ڕوی کردە خیزانەکەمان. ئەستێرە کە تەمەنی 10ساڵ بوو، دەیزانی کە باوکی جارێکی دی نابینێتەوە، هوشیاربوو لەوەی کە گوێی لە قسەی براکانم و خوشەکەکانم، کە باسی ون بوونی باوکیان دەکرد.
ئێمە هێندەتر ترسیان، هەرچەندە، مامۆستا خالید، لە زیندانی خۆیان بوو، ئەشکەنجەیان دەدا. دەرترساین ئێمەش بگرن.

گریانەکەی من و ئەستیرەی کچم

بێجگە من و ئەستێرەی کچم، کە دەمانزانی، مامۆستا خالید(باوکی ئەو و خۆشەویستی من) گیرواە، دەریا و دەوەن، هێشتا بچوک بوون، تەنها تەماشایان دەکردین کاتێک ئێمە بەبێدەگی گریان و ڕۆڕۆمان دەکرد لە گەڵ خوشکەکانی مامۆستادا.. ئەو شین و فرمێسک ڕشتنەی ئەو ڕۆژەمان، تا ئەمڕۆش برینەکانمان دەکولێنێتەوە. ئاخر ئێمە کە ئێسکی گۆڕە بەکۆمەڵەکان دەبینین، نازانین کامیان بەشی ئێمەیە، کامیان پاشماوەی جەستەی ئازیزەکەمانە.

من بۆ خۆم تووشی ئیزدواجی شەخسی بوو، لە بەردەم منداڵەکانم و خەڵکدا، خۆڕاگر و بەهێزم بووم. لە ناو دەرونیشمەوە، خۆم بەبێ دەسەڵات و لاواز دەزانی، هەستم دەکرد، چی ڕابردوو و ئاواتمە، وەکو ڕوحی هاوسەرکەم ئەنفال کراوە، ئەرکێکی گران چاوەڕیمە.

تۆقیبووم لە وەی کە نەتوانم وەکو دایکێک ئەرکی دایکانەم ، بەرامبەر جگەر گۆشەکانم بهێمنە دی. کە دوارۆژێکی پرشنگداریان بۆ دروست بکەم. کێشەێ ئەوەم هەبوو کە چۆن ناسنامە بۆ(دەریا و دەوەن) دەربهێنم.

ڕاپەرین و مژدەی سەرکەوتن

ڕاپەرین بوو ڕوحێکی نوێی بەخشی بەهەمووان.

گەلێک پرسیاری بێ وەڵام دێنە ئاراوە، ئاخۆ ئەو منداڵەی کە لە ئەنفال ڕزگاری بووە و ئێستا تەمەنی 17 ساڵە، هەست بە چی بکات، کە ئازیزانی وونن؟ ئەی هەزارانی تری وەکو من، کە پەستی هاوتنەوەی هاوسەرەکانیانن؟

ڕوم دەکەمە هێزە کوردیەکانی دوای ڕاپەڕینی 1991، کە چیان بۆکردین؟ هەرچیشمان بۆ بکرێت لە ئاست گەورەیی و ساماناکی ئەنفالدا هێشتا کەمە.

من وەکو دایکێکی هاوسەر ئەنفال کراو، داوا دەکەم:

-کە حکومەتی عێراق بە فەرمی(ڕەسمی) دوای لێبوردن لە ئێمە بکات، لە گەل کورد وەکو نەتەوە ببورێت.

- دەستنیشان کردن و ڕیسواکردنی تاوانباران و سزادانیان.

- وەزارەتی ئەنفال دەزگایەکی سەرکی و بەرپرسی یەکەمی قوربانیانی ئەنفال بێت، بەڕنامەیەکی درێژخایەن داڕێژێت بۆ یارمەتی دانی ناوچە ئەنفال کراوەکان لە هەموو بارێکەوە. هەروەها وەزارەتێکی تایبەتی دابنرێت بۆ ئەو مەبەستە، لە گەڵ پێکهێنانی کۆمیتەیەکی چاودێری بۆ جێبەجێکردنی بەڕنامەکانی ئەوە وەزارەتە.

- پێناسەکردنی تەواوی کەسانی ئەنفال کراو و کەس و کاریان، ئاسانی کردنی کاروباری قوربانیانی ئەنفال، ڕاپەڕاندن و بخرێنە پێش هەموو توێژ و گروپێکی کۆمەڵەوە.

- ڕۆژی 14 نیسان، بکرێتە ڕۆژی مردن و بەرز ڕاگرتنی یادی قوربانیانی ئەنفال. کەرنەڤالی ماتەمینی بۆ ڕێزلێنانی شەهیدان، لە هەموو شارەکانی کوردستاندا، لە هەرشوێنێک کوردی تیابێت سازبکرێت. کە ئەم ڕۆژە هەرگیز لە بیرنەچێتەوە. کار بۆ پێناسەکردنی ئەنفال، وەکو کۆکژی مرۆڤ، لە یوئێندا، تۆمار بکرێت.

فریشتەکانی ژیانم

ئەوەی ئەمڕۆ کە ووزەی بەختەوەریم پێ دەبەخشێت، جگەرگۆشەکانمن(ئەستێرە، دەریا و دەوەن) کە گەورەن و چاوم لە دوارۆژیانە. بریا دەزگاکانی کوردستان، هاوکارییەکی ڕاستەقینەی منداڵانی باوک و دایک ئەنفالکروەکانیان بکردایە. چونکە ئەو پارتییانە، کە ئێستا ئازاد و خاوەن دەسەڵاتن، لە سەر خوێنی ئێمە بووە، لەسەر زەوتکردنی خەندەی ئەو کۆمەڵەکەسەبووە، کە بوونەسووتەمەنی ئەنفال.

لە کۆتاییدا

من زۆر بەنەنگ و سووکی دەزانم کە هەزارەها پیاوکوژ، ئەنفالچی، کە دووبارە خاوەن دەسەڵاتن، ئەوە ئەتکردنی ناوی شەهیدانە، کە ئەوان لە قوربانیانی ئەنفال زیاتر، پێگەی کۆمەڵایەتیان باشترە، بەکارەساتی دەزانم کە پارتییەکانی کوردستان، لەبەر تەلار و پارە پێکەوەنان، هەستی شوڕشگێڕی خۆیان لە دەست دواوە و ئێمەیان پشت گوێ خستوە.

قوربانییەکی تری ئەنفال
دایکی ئەستیرە/ئافتاو عەزیز عەلی
ئەڵمانیا/نیۆرنبۆرگ/نیسانی 2005